

Tema 6. Participarea efectivă a copiilor în timpul procesului

Author : Mihaela Letișia Morar - Last update : 26.11.2022

Judecarea cauzelor cu minori se desfășoară cu citarea obligatorie minorului, deoarece judecarea cauzelor referitoare la o infracțiune săvârșită de minor se face în prezența acestuia, cu excepția cazurilor când el s-a sustras de la judecată.^[i] Art 505¹ instituie obligativitatea informării suspectului sau inculpatului minor în ceea ce privește procesul penal. Astfel, modificarea Codului de procedură penală prin introducerea obligativității acestei informări este de natură a asigura caracterul efectiv al drepturilor protejate în ceea ce îl privește pe minor.

Se prevede aadar dreptul de a fi prezent la judecată, furnizarea de informații cu privire la principalele etape ale procesului penal, precum și la măsurile preventive ce li se pot aplica, precum și dreptul ca măsura preventivă privativă de libertate să fie aplicată cu caracter excepțional, potrivit art. 243, perioada pentru care poate fi dispusă și durata maximă a măsurii preventive privative de libertate, condițiile pentru prelungirea și menținerea acesteia, precum și dreptul la verificarea periodică a măsurii, în condițiile legii, dreptul la exercitarea căilor de atac, în condițiile legii

Menu

- 6.1 Dreptul de a se prezenta în persoană la proces
- 6.2. Dreptul la intimitate
- 6.3 Dreptul de a fi însoțit de un părinte/reprezentant legal

Dreptul la un proces echitabil constituie pilonul central al unei societăți democratice. Copiii suspectați sau acuzați de comiterea unei infracțiuni au dreptul la un proces echitabil și beneficiază de aceleași garanții ca orice altă persoană aflată în conflict cu legea. Garanțiile unui proces echitabil se aplică de la prima interpellare la care este supus copilul și sunt menținute pe tot parcursul procesului”.^[i]

Astfel, participarea efectivă a minorului a minorului în timpul procesului constituie o astfel de garanție procesuală.

6.1 Dreptul de a se prezenta în persoană la proces

Judecarea cauzelor cu minori se desfășoară cu citarea obligatorie minorului, deoarece judecarea cauzelor referitoare la o infracțiune săvârșită de minor se face în prezența acestuia, cu excepția cazurilor când el s-a sustras de la judecată.^[ii]

Art 505¹ instituie obligativitatea informării suspectului sau inculpatului minor în ceea ce privește procesul penal. Astfel, modificarea Codului de procedură penală prin introducerea obligativității acestei informări este de natură a asigura caracterul efectiv al drepturilor protejate în

ceea ce îl privește pe minor.

Se prevede aadar dreptul de a fi prezent la judecată^[iii], furnizarea de informații cu privire la principalele etape ale procesului penal^[iv], precum și la măsurile preventive ce li se pot aplica, precum și dreptul ca măsura preventivă privativă de libertate să fie aplicată cu caracter excepțional, potrivit art. 243, perioada pentru care poate fi dispusă și durata maximă a măsurii preventive privative de libertate, condițiile pentru prelungirea și menținerea acesteia, precum și dreptul la verificarea periodică a măsurii, în condițiile legii^[v], dreptul la exercitarea căilor de atac, în condițiile legii.^[vi]

Prevederea cuprinsă în alin 2 a art. 505 ind 1 Cod procedură civilă constituie un plus de garanție în ceea ce privește participarea efectivă la judecată, eliminând astfel o procedură strict formală: toate comunicările către suspectul sau inculpatul minor se fac într-un limbaj simplu și accesibil, adaptat vârstei acestuia.

Aceasta înseamnă astfel adaptarea instanțelor la gradul de înțelegere al minorului. În limitele posibilității solemnității instanțelor de judecată, este necesar ca judecătorul să încerce să obțină mult mai facil mijloacele de probă, astfel încât să dea dovadă de o bună înțelegere a aspectelor care țin de viața minorului.

Instanțele trebuie să țină cont de atitudinea procesuală pe care o manifestă inculpatul minor pe parcursul procesului, cooperarea cu organul judiciar în soluționarea cauzei în mod just și într-un termen rezonabil, toate acestea constituind elemente de natură a crea prezumția că inculpatul a înțeles pericolul și consecințele faptelor sale.^[vii] Tocmai de aceea legiuitorul a instituit prin art. 509. alin 5 Cod procedură penală necesitatea ca minorul să fie obligat doar o singură dată, reascultarea fiind dispusă doar în cazuri temeinic justificate.

În acest context, este importantă cu prevederile din cadrul Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, prin care se stipulează că în cazul tribunalelor și curților de apel funcționează instanțe specializate pentru cauzele cu minori și familiei. De asemenea, în cadrul judecătoriilor se vor organiza secții sau complete specializate în cadrul judecării acestor cauze. Completele și secțiile specializate pentru minori și familie, precum și tribunalele specializate pentru minori și familie judecă atât infracțiunile săvârșite de minori, cât și infracțiunile săvârșite asupra minorilor. Când în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, unii minori și alții majori, și nu este posibilă disjungerea, competența aparține tribunalului specializat pentru minori și familie.^[viii]

Sancțiunea aplicabilă nerespectării participării efective a minorului este nulitatea relativă a actului procedural întocmit cu încălcarea unor astfel de prevederi imperative, întrucât, văzând textul articolului 282 Cod de procedură penală „încălcarea oricărui dispoziții legale în afara celor prevăzute în art. 281 determină nulitatea actului atunci când prin nerespectarea cerinței legale s-a adus o vătămare a drepturilor părților ori ale subiecților procesuali principali care nu poate fi înlăturată altfel decât prin desființarea actului.”

6.2. Dreptul la intimitate

Art 505 ind 1 Cod procedură penală lit c instituie obligativitatea informării minorului **cu privire la** dreptul la protecția vieții private, în condițiile legii.

Caracterul definitiv al cauzelor cu inculpați minori îl constituie nepublicitatea instanțelor de judecată, fiind o derogare de la regula generală prevăzută în art. 352 Cod de procedură penală,

care prevede că judecata este una publică, cu excepția situațiilor prevăzute de lege.

Participarea publicului larg conduce la consecințe negative în desfășurarea procedurii.

Astfel, în contextul protejării dreptului la intimitate, coroborat cu principiul aflării adevărului în cauză, s-a dispus prin art 509 alin 3 : „când inculpatul este minor cu vârstă mai mică de 16 ani, instanța, dacă apreciază că administrarea anumitor probe poate avea o influență negativă asupra sa, poate dispune îndepartarea lui din judecată.” Aceasta întrucât: „reglementarea este necesară având în vedere că inculpatul minor ar putea să fie intimidat de prezența participanților la judecată sau, dimpotrivă, ar putea adopta un comportament sfidător, expunându-se în mod inutil prin declarații care nu îi servesc interesului procesual. Așadar, prin influența negativă pe care administrarea probatoriului ar putea să o aibă asupra minorului se înțelege, de fapt, posibilitatea ca acesta să adopte o conduită procesuală denaturată.”^[ix]

Din sala de judecată, în temeiul aceluiași text normative se pot îndeparta și părinții și tutorile, curatorul sau persoana în îngrijirea căreia se află minorul. Rațiunea este aceea de a asigura un ambient care să-l facă pe minor să simtă cât mai puțin stresul procesual, un impact cât mai scăzut asupra psihicului minorului.

În cazul în care infractorul minor este judecat în judecată publică, încercându-se prevederile art. 509 alin. (2) C. pr. pen., sancțiunea este nulitatea relativă, ce operează numai atunci când s-a adus o vătămare ce nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului și nulitatea a fost invocată de parte până la un anumit moment procesual.^[x]

6.3 Dreptul de a fi însoțit de un părinte/reprezentant legal

Art. 505 reglementează situația persoanelor minore chemate la organul de urmărire penală. Alin (1) al acestui text normativ statuează: *Când suspectul ori inculpatul este un minor care nu a împlinit 16 ani, la orice ascultare sau confruntare a minorului, organul de urmărire penală citează părinții acestuia ori, după caz, pe tutore, curator sau persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află temporar minorul, precum și direcția generală de asistență socială și protecție a copilului din localitatea unde se desfășoară audierea.*

Însă, în ceea ce privește o atare situație juridică, Curtea Constituțională a României ca constatat existența unei discriminări a suspectilor/inculpaților minori care au împlinit vârsta de 16 ani față de suspectii/inculpații minori care nu au împlinit încă această vârstă. Având în vedere natura măsurii procesuale în discuție, Curtea a reținut, prin Decizia nr 102/2018, faptul că trebuie să primeze calitatea de minor a persoanei, criteriul de vârstă fiind unul secundar, care nu poate prevala în raport cu obligația de ocrotire și protecție pe care statul este dator să o asigure minorilor în temeiul art. 49 din [Constituție](#). Prin urmare, legiuitorul trebuie să acorde minorilor, indiferent de vârsta pe care aceștia o au în cursul minorității, aceleași garanții procesuale în privința ascultării și/sau confruntării realizate de organele de urmărire penală. De aceea, Curtea a reținut că dispozițiile legale criticate discriminează minorul cu vârsta de peste 16 ani, acesta fiind exclus de la dreptul de a fi asistat, la orice ascultare sau confruntare, de persoanele prevăzute la art. 505 alin. (1) din Codul de procedură penală.

Astfel, prin Decizia antemenționată, nr 102/2018 s-a constatat neconstituțională sintagma ”care nu a împlinit 16 ani”, din cuprinsul art. 505 alin. (1) din Codul de procedură penală, neconstituționalitatea discriminării astfel constatate are drept rezultat accesul minorilor la măsura de ocrotire și protecție prevăzută de art. 505 alin. (1) din Codul de procedură penală, indiferent de

vârsta?

Un aspect diferit față de reglementarea anterioară o constituie modificarea privind necesitatea citării Direcției generale de asistență socială și protecție a copilului din localitatea unde se desfășoară audierea, fiind astfel substituit serviciul de probatiune, „având în vedere agenda încărcată a serviciilor de probatiune, instituție investită în principal cu activitatea de evaluare a minorilor aflați în executarea unei măsuri educative, respectiv cu sprijinirea instanței de judecată în procesul de individualizare a măsurilor educative aplicabile minorilor. De asemenea, la orice ascultare sau audiere a minorului sub 16 ani, citarea acestor persoane este obligatorie, element procedural diferit față de dispozițiile Codului de procedură penală anterior, prin care citarea persoanelor menționate în lege era lăsată la aprecierea organului de urmărire penală”^[xi]

Este astfel certă evoluția legislativă în sprijinul respectării garanțiilor procedurale ale minorului prin modificările aduse prin art 505 Cod procedură penală. În etapa procesuală a actelor premergătoare, conform codului anterior, chemarea și participarea părților ori altor reprezentanți legali ai minorului, atunci când este cazul, ori chiar a unui avocat nu era obligatorie, deși în interesul superior al copilului ar fi fost ca familia acestuia să fie implicată în toate deciziile, acțiunile și măsurile privitoare la el.

Art. 505 ind 1 instituie, la rândul său, obligativitatea informării minorului cu privire la:

1. b) dreptul ca părinții sau, după caz, tutorele, curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul sau un alt adult care este desemnat de minor și acceptat în această calitate de organul judiciar să primească aceleași informații comunicate minorului;
2. d) dreptul de a fi însoțit de părinți sau, după caz, tutore, curator ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul sau de un alt adult care este desemnat de minor și acceptat în această calitate de organul judiciar, în timpul diferitelor etape ale procedurii conform prezentei legi;

Pentru etapa procesuală a judecății, devin incidente prevederile art 508 Cod procedură penală care reglementează sfera persoanelor chemate la judecarea minorilor

- La judecarea cauzei se citează serviciul de probatiune, părinții minorului sau, după caz, tutorele, curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul.

(4) Dacă niciuna dintre persoanele prevăzute la alin. (1) nu a putut fi găsită ori prezența acesteia ar afecta interesul superior al minorului sau desfășurarea procesului penal, citarea se va face către un alt adult corespunzător care este desemnat de minor și acceptat în această calitate de organul judiciar.

(5) În cazul în care minorul nu desemnează un alt adult conform alin. (4) sau adultul desemnat nu este acceptat de organul judiciar, citarea se va face către o altă persoană aleasă de organul judiciar, ținând seama de interesul superior al minorului.

Participarea acestor persoane nu are doar un caracter formal, prin prisma alin (2), acestea având nu doar dreptul, dar și îndatorirea, să dea răspunsuri, să formuleze cereri și să prezinte propuneri în privința măsurilor ce ar urma să fie luate.

Further reading

[i] *Manual de drept european privind drepturile copilului*, pag.210
https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_ROM.pdf

[ii] Art 309 alin 5 Cod procedur? penal?

[iii] Art. 505 ind 1 lit h Cod procedur? penal?

[iv] Art. 505 ind 1 lit a Cod procedur? penal?

[v] Art. 505 ind 1 lit g Cod procedur? penal?

[vi] Art. 505 ind 1 lit i Cod procedur? penal?

[vii] Judec?toria Slobozia, sentin?a penal? nr. 61/2017, disponibil? online
<http://www.rolii.ro/hotarari/58b7d44be49009ec1200009bm>

[viii] Legea 304/2004 privind organizarea judiciar?, republicat?, art. 40 alin. (1) ?i (2).

[ix] I.Neagu, M.Damaschin, *Tratat de procedur? penal?, partea special?, edi?ia a II-a*, Bucure?ti: Universul Juridic, 2018 , p. 541.

[x] Î.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2515/28.05.2003, conform www.scj.ro

[xi] I.Neagu, M.Damaschin, op. cit., p. 535.